Tutkimus ja sen tulevaisuus Suomessa

Täydentävät ja vaihtoehtoiset hoidot –seminaari 14.1.2020

Pia Vuolanto, tutkija, dosentti

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus

Täydentävät ja vaihtoehtoiset hoidot (CAM)

- Kehomielihoidot (kuten hypnoosi, meditaatio, rentoutushoidot), joilla vaikutetaan kehoon mielen avulla
- Luontaistuotteet (kuten yrttivalmisteet, vitamiinit, ruokavaliohoidot), joissa hyödynnetään kasvien lääkinnällisiä vaikutuksia tai erilaisia ruokavalio- ja paastohoitoja
- Hoidot, jotka perustuvat kehon käsittelyyn ja liikutteluun (kuten kiropraktiikka, jäsenkorjaus)
- Energiahoidot (kuten qi gong, reiki, terapeuttinen kosketus), joissa vaikutetaan kehoon energiakentillä
- Eri hoitoperinteet (kuten kiinalainen lääkintä, auyrvedinen lääkintä, antroposofinen lääkintä, homeopatia), jotka muodostavat lääketieteestä selkeästi erottuvia terveydenhoidon kokonaisuuksia

CAM-tutkimus maailmanlaajuisesti

- Medical Subject Headings termi ”complementary therapies”
- Kattaa laajasti eri hoitomuotoja
- Laajat tietokannat, esim. Medline
- 2000-luvulla CAM-tutkimuksia ilmestynyt noin 4-5000 artikkelia vuodessa
- 0,5% kaikista lääketieteellisistä julkaisuista
- Noin 20% kliinisiä kokeita

CAM-tutkimus Pohjoismaissa

- Noin 120 artikkelia vuodessa
- Enimmäkseen vaihtoehtohoitojen tutkimuslehdissä
- Kolmannes kliinisiä kokeita
- Painopisteet:
  - Kehomielihoidot
  - Taideterapiat
  - Akupunktio
  - Fytoterapia
- Tutkitut terveydentilat: kipu, naistentaudit, mielenterveys, syöpä

Suomalainen CAM-tutkimus

- Kirjallisuuskatsaus
- Hakusanoja mm. luontaislääkintä, vaihtoehtohoidot, uskomushoidot, integratiivinen lääketiede
- Tietokannat: Medic, Arto, Melinda, Scopus ja Medline
- 53 tutkimusartikkelia ja 12 väitöskirjaa vuosina 1980-2015
- Yliopistollinen tutkimus tai yhteistyö yliopistojen kanssa
- Luokittelu: tutkimuksen 5 päälinjaa

Suomalaisen CAM-tutkimuksen päälinjat

- Hoitojen vaikuttavuuden ja käytettävyyden tutkimus
- Hoitojen käytön tutkimus
- Terveydenhuoltohenkilökunnan asenteiden ja suhtautumisen tutkimus
- Hoitojen historian tutkimus
- Professioiden tutkimus, tiedontuotannon tutkimus

Hoitojen vaikuttavuuden ja käytettävyyden tutkimus

- Tällaista tutkimusta yllättävän vähän Suomessa
- Eri hoidot: jäsenkorjaus, akupunktio, koivuntuhkalipeä, vyöhyketerapia, suolahuone, koivunsiitepöly-hunaja ja matalataajuiset ääniaallot
- Satunnaistetut kliiniset kokeet, yksi eläinkoe, yksittäisen potilaan hoidon tehon kuvaus
- Esim. Hannulan ym. tuore tutkimus vyöhyketerapiasta koliikkivauvojen hoidossa

Hoitojen vaikuttavuuden ja käytettävyyden tutkimus: tuloksia

- Jäsenkorjauksen tehokkuudesta niskaoireissa näyttöä
- Akupunktiosta hyötyä leukanivelen vaivoissa
- Vyöhyketerapia näytti laskevan verenpainetta ja stressitasoa ja vähentävän koliikkioireita
- Koivuntuhkan tehottomuus osoitettiin eläinkokeilla

à tulosten sattumanvaraisuus yksittäsien tutkijan tuntemus ja intressit

Hoitojen käytön ja käyttäjäryhmien tutkimus

- Eri käyttäjäryhmät: lapset, syöpäpotilaat, mielenterveyspotilaat, opiskelijat, luontaistuotekaupan asiakkaat, vaatetusalan työntekijät
- Pääosin kyselytutkimuksia
- Suuret väestöselvitykset vuosina 1982 ja 1992, nyt uusimmat 2008 ja 2018 kuten Kemppaisen esityksessä

Hoitojen käytön ja käyttäjäryhmien tutkimus: tuloksia

- Käytön yleisyys vaihtelee eri tutkimuksissa: noin 30% käyttänyt viimeisen vuoden aikana
- CAM-hoidot täydentävinä hoitoina, ei niinkään vaihtoehtoisina
- Virallisiin terveyspalveluihin tyytyväiset käyttivät useammin CAM-hoitoja

à Vertailukelpoisuus heikko: eri aikoina kysytty käyttöä eri tavoin ja eri hoitojen käyttöä

Terveydenhuoltohenkilökunnan asenteiden ja suhtautumisen tutkimus

- Tutkitut ammattiryhmät: lääkärit, sairaanhoitajat, apteekkarit
- Kyselytutkimuksia
- Ainoastaan lääkärien ammattiryhmän käsityksiä selvitetään säännöllisesti, muuten tutkimukset satunnaisia

Terveydenhuoltohenkilökunnan asenteet ja suhtautuminen: tuloksia

- Asenteet vaihtelivat hoitomuodosta toiseen
- Myönteisintä lääkärien suhtautuminen akupunktioon, kiropraktiikkaan, naprapatiaan; henkiparannukseen kielteisintä
- Sairaanhoitajat suhtautuivat kielteisesti CAM-hoitoihin, mutta toisaalta katsoivat, että hoidot voisivat täydentää tavanomaista hoitoa
- Apteekkarit: vaikeuksia antaa tietoa CAM-valmisteista asiakkaille

à Rajoittuneisuus: eri ammattiryhmät, seurantatutkimusten puute, vaihtelu kysytyissä hoitomuodoissa

Uusi aineisto kerätty: sairaanhoitajat, terveydenhoitajat, kätilöt, työterveyshoitajat ja fysioterapeutit, tuloksia 2020 aikana

Hoitojen historian tutkimus

- Kansanperinneparannuksen menetelmäkuvaukset
- Tutkittuja hoitoperinteitä: jäsenkorjaus, saamelainen kansanparannus, kuppaus, lapamadon hoitomuodot
- Kvalitatiiviset tutkimukset: haastattelut, kirjallisuuden tutkimus
- Tuloksia: luottamuksellinen suhde kansanparantajien ja potilaiden välillä

CAM-tutkimuksen mahdollisuuksia

- Hoitovaikutusten arviointi
- Potilasturvallisuuden parantaminen
- Hoitosuhteen ja hoitovuorovaikutuksen parantaminen
- Eettiset kysymykset: potilaat eivät leimautumisen pelossa välttämättä uskalla kertoa, mitä hoitoja ovat käyttäneet
- Erilaisten terveydenhoitotapojen ja –perinteiden näkyväksi tekeminen ja ottaminen kriittiseen tarkasteluun
- Terveydenhuollon eri ammattiryhmien suhtautumisen tutkimus
- CAM-ammatinharjoittajien ja heidän koulutuksensa tutkimus
- Keskustelu CAM-hoidoista: terminologian eettinen tarkastelu, tiedon ja tieteen käyttö keskustelussa

Tutkimuksen resurssit

- Joissakin maissa on perustettu erityisiä CAM-hoitoihin keskittyviä tutkimuskeskuksia
- Tällaisia keskuksia on eri puolilla maailmaa noin 70
  - Suurin osa Aasiassa (erityisesti Kiina ja Japani, myös Yhdysvallat)
  - Euroopassa keskuksia on: Saksa, Italia, Sveitsi, Ruotsi, Norja, Ranska
  - Osassa painotus jonkin tietyn hoitomuodon tutkimukseen (Unkari)
- Resursseja tutkimuskeskukset saavat yksityisiltä ja julkisilta rahoittajilta
  - Esimerkiksi amerikkalainen Osher-säätiö, terveysministeriöt, Confucius-instituutit Tutkimuskeskusten tavoitteena tehdä CAM-tutkimukselle tilaa akateemisessa maailmassa, mutta niiden asema usein haavoittuva

Tutkijoiden kiinnostukseen vaikuttavia tekijöitä

- Rahoituksen lyhytjänteisyys yleisesti ja CAM- tutkijaverkostojen puute
- Tutkimuksen saatetaan odottaa ratkaisevan ristiriitoja osapuolten puolesta, mutta ristiriitojen ratkominen täytyy tehdä muuta kautta
- Tutkimuksen kautta voidaan pyrkiä ratkaisemaan lainsäädännöllisiä kysymyksiä, mutta siihen tutkimus sopii huonosti, sen sijaan voidaan tuottaa materiaalia lainsäätäjien käyttöön
- Tutkimus voi auttaa eri osapuolia ymmärtämään toisiaan, edistää vuorovaikutusta ja ymmärrystä eri tahojen välillä, mutta myös lisätä jännitteitä, vastakkainasettelua ja eripuraa
- Jos tutkimuksen kautta pyritään saamaan hyväksyntää eri hoitomuodoille, sen voidaan nähdä olevan ristiriidassa tieteen riippumattomuuden kanssa